

<https://helda.helsinki.fi>

Täysin hyödytöntä tiedettä

Fortelius, Hannu Lennart Mikael

2016

Fortelius , H L M 2016 , ' Täysin hyödytöntä tiedettä ' , Luonnon Tutkija , Vuosikerta. 120 ,
Nro 1 , Sivut 3 .

<http://hdl.handle.net/10138/169344>

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Suomen Biologian Seura Vanamo ry

Hallitus

Puheenjohtaja Prof. Jouko Rikkinen, biotieteiden laitos, kasvibiologia, PL 65 (Viikinkaari 1), 00014 HELSINGIN YLIOPISTO; ☎ 02941 57793; telekopio 02941 57788; jouko.rikkinen@helsinki.fi

Varapuheenjohtaja Dos. Leena Lindström, bio- ja ympäristötieteiden laitos, PL 35 (Survontie 9), 40014 JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO; ☎ (014) 260 4197; telekopio (014) 260 2321; leena.m.lindstrom@jyu.fi

Rahastonhoitaja Intendentti Mikko Piirainen, kasvimuseo, PL 7 (Unioninkatu 44), 00014 HELSINGIN YLIOPISTO; ☎ 02941 24438; telekopio 02941 24456; mikko.piirainen@helsinki.fi

Sihteeri FM Annina Launis, kasvimuseo, PL 7 (Unioninkatu 44), 00014 HELSINGIN YLIOPISTO; ☎ 040 849 8808; annina.launis@helsinki.fi

Kirjastonhoitaja Tutkija Eeva-Maria Kyheröinen, eläinmuseo, PL 17 (Pohjoinen Rautatiekatu 13), 00014 HELSINGIN YLIOPISTO; ☎ 02941 28865; eeva-maria.kyheroinen@helsinki.fi

Lisäjäsenet

FT Jaanika Blomster, ympäristötieteiden laitos, PL 65 (Viikinkaari 1), 00014 HELSINGIN YLIOPISTO; ☎ 050 415 6659; jaanika.blomster@helsinki.fi

Tutkija Jarmo Saarikivi, ympäristötieteiden laitos, PL 65 (Viikinkaari 1), 00014 HELSINGIN YLIOPISTO; ☎ 02941 57714; jarmo.saarikivi@helsinki.fi

Lehtori Jukka Talvitie, Laivalahdenkaari 21 B 27, 00810 HELSINKI; ☎ 040 779 4476; talvitie.bmol@gmail.com

Prof. Jari Valkonen, maataloustieteiden laitos, PL 27 (Latokartanonkaari 5–7), 00014 HELSINGIN YLIOPISTO; ☎ 02941 58387; jari.valkonen@helsinki.fi

Vanamon yhdyshenkilöt

Joensuu Yliopistonlehtori Teemu Tahvanainen, Itä-Suomen yliopisto, Joensuun kampus, biologian laitos, PL 111, 80101 JOENSUU; ☎ 050 355 9177; teemu.tahvanainen@uef.fi

Jyväskylä Prof. Markku Kuitunen, bio- ja ympäristötieteiden laitos, PL 35 (Survontie 9), 40014 JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO; ☎ (014) 260 2301; markku.kuitunen@jyu.fi

Lahti Yliopistonlehtori Anne Ojala, Helsingin yliopisto, ympäristöekologian laitos, Niemenkatu 73, 15140 LAHTI; ☎ 02941 20340; anne.ojala@helsinki.fi

Oulu Dos. Annamari Markkola, biologian laitos, PL 3000, 90014 OULUN YLIOPISTO; ☎ (08) 553 1530; annamari.markkola@oulu.fi

Turku Dos. Timo Vuorisalo, biologian laitos, 20014 TURUN YLIOPISTO; ☎ (02) 333 5792; timovuo@utu.fi

Jäsenyys ja jäsenmaksu

Vanamo-seuran jäseneksi voi hakeutua maksamalla jäsenmaksun ja ottamalla yhteyttä seuraan. Vuonna 2016 on Luonnon Tutkijan tilaushinnan sisältävä jäsenmaksu 37 euroa ja puolisojäsenmaksu 10 euroa. Maksut suoritetaan Vanamon tilille Danske Bank FI51 8000 1100 0702 50.

Täysin hyödytöntä tiedettä

Suomessa on kevään aikana riemastuttavasti uutisoitu miljoonia vuosia vanhasta norsueläimen luusta, jonka Marja Simonsuuri opiskelijana oli löytänyt vanhempiensa kesämökin perunapellosta Suomusjärveltä ja jonka emeritaprofessori Marja Simonsuuri-Sorsa löysi uudestaan autotallistaan eläköitymisensä yhteydessä.

Näin tuon fossiilin ensimmäisen kerran 2006 Säätytalossa ennen Suomalaisen Tiedeakatemian kuukausikokousta. Se purkautui 1960-luvun sanomalehteen käärittynä vanhasta mustasta salkusta, jonka kyljessä olevassa ilmastointiteipin pätkässä luki ”tuntemattoman hirviön tuntematon luu”. Itse kykenin ensi näkemältä sanomaan vain, että se on ison nisäkkään luu ja selvästi ns. ”oikea fossiili”, siis kivettynyt, toisin kuin esimerkiksi jääkauden loppuvaiheen mammutinluut yleensä ovat. Luun molemmat päät puuttuivat; jäljellä oli vain karkean sedimentin täyttämä luun keskiosa. Arvelin sen olevan olkaluun kappale ja kuuluvan isolle norsueläimelle, todennäköisesti villamammuttia vanhemmalle, tai sitten — äärimmäisen epätodennäköisesti — isolle hetulavalalalle. Myöhemmin pystyin Luonnontieteellisen museon kokoelmien avulla vahvistamaan arvaukseni ja hylkäämään valaan. Siihen tämä juttu olisi minun osaamisellani jämähtänyt.

Onneksi Suomesta kuitenkin löytyi tutkijoita, joista kukin osasi avata mysteerin jotakin osaa. Vaikka tutkiminen oli hauskaa, se oli oman fokuksen ulkopuolella ja jokseenkin hyödytöntä, työ eteni varsin hitaasti. Lopulta saatiin kuitenkin tulokseksi luusta ällistyttävän yksityiskohtainen tulkinta, joka julkaistiin huhtikuussa *Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology* -sarjassa. Löytö on laatuaan maailman pohjoisin ja edustaa *Deinotherium*-suvun norsueläintä. Luun ytimen sedimentin siitepölyhiukkaset ja piilevätkuoret kertovat lämpimistä oloista ja kerrostumisesta makean veden ympäristöön. Ajallisesti ne viittaavat mioseenikauteen, vähintään viiden miljoonan vuoden taakse. Kokonsa puolesta se voisi olla huomattavasti vanhempikin — maksimi-ään määrää tämän eläinryhmän leviäminen Afrikan ulkopuolelle 19 miljoonaa vuotta sitten. Löytö on Suomessa täysin ainutlaatuisen. Mitään sopivan kaltaisia ja ikäisiä kerrostumia ei maastamme tunneta eikä luun alkuperää sen ulkopuoleltakaan ole voitu vielä paikanata. Todennäköisimmin se on kulkeutunut löytöpaikkaansa jääkauden loppuvaiheessa sulavan jäävuoren mukana idästä päin.

Oppi-isäni Björn Kurtén kertoi mielellään valinneensa tutkimusaiheekseen fossiilit erityisestä syystä. Koettuaan sodan mielettömyyden hän halusi olla varma siitä, ettei hänen tutkimustyöstään olisi mitään hyötyä. En tiedä miten toisissaan hän oli, mutta kuulin tämän useita kertoja oppivuosiensa aikana. Toisin hän myös perusteli valintaansa fossiilien kauneudella. Perusajatus oli kyllä selvä: tieteellinen tutkimus on autonomista toimintaa, joka itse säätää omat arvonsa ja prioriteettinsa. Keskiössä ovat totuus, kauneus, oivallus ja ilo.

Björn Kurtén oli rakastettu ja monesti palkittu tieteen popularisoija ja kirjailija, ensin maailmalla ja lopulta myös Suomessa. Hänen tutkimustyöstä noussut kirjallinen tuotantonsa oli iloksi ja valistukseksi miljoonille. Mikä merkitys on sillä, että valtava määrä lukijoita omaksumu johtavan tutkijan ajatuksia evoluutiosta, ihmisestä, maailmankaikkeudesta tai mistä hyvänsä tutkimuksen kohteesta? Montako peruskurssilla istuttua luentoa tai harjoitusta se vastaa? Mikä on tieteellisen oivalluksen tuoman ilon hyötyasteikko? Miten se rinnastuu taiteen tai urheilun tuottamaan iloon?

Tiede on moniulotteista ja rönsyilevää, ja sen hedelmät kypsyvät ylälätyksinä. Eikä hedelmien varsinainen tarkoitus voi olla omistajan voitton maksimointi, vaan ihmisten ilo ja hyvinvointi. Se oikea hyöty.

Mikael Fortelius